

Osmanlı Saltanatının Asırlarca Hüküm Sürmesinde Maneviyatın Rolü

İslam tarihi içinde adalet, merhamet, civanmertlik ve yiğitlik gibi yüksek seciyelerle destan hâline gelen iki hanedan vardır ki, bunlar **Selçuklular** ile Kayıhanlar boyundan gelen **Osmanlılar**dır. Kader-i İlahînin bir sevki olarak küçük bir hanedanlıktan büyük bir devlet hâline gelmeleri son derece sağlam temeller üzerine bina edilmiş; *Ahmet Yesevi, Mevlana, Yunus Emre, Dursun Fakih, Şeyh Edebali, Hızır Çelebi, Molla Gürani, Akşemsettin, Kemal Paşazade ve Zembilli Ali Efendi* gibi nice büyük alimlerin ve manevi sultanların rehberliğinde aşk ile iman, insaf ile adalet ve akıl ile mantık esasları üzerine bina edilmiş; yine bu manevi otoritelerin rehberliğinde mantıklı, sağlam ve intizamlı bir şekilde yürütülmüştür. Çünkü bir devleti devlet yapan, onun temelini ve esasını oluşturan ve medeniyetin zirvesine çıkaran, sadece, askerî ve siyasi gücü değildir.

Anadolu'ya hakim olan Selçuklular, birlik ve beraberliğin, huzur ve saadetin, maddi ve manevi terakkinin sadece maddi güçle olmayacağını çok iyi bildiklerinden, Ahmet Yesevi'den milletin irşadı için mürşitler göndermesi hususunda istimdat ederler. Ahmet Yesevi de on binlerce müridini Anadolu'ya gönderir. Horasan er ve erenleri namı ile şöhret buluş olan bu Allah dostları Anadolu'nun dört bir yanına dağılarak insanların irşadına, maddi ve manevi terakkilerine vesile olmuşlardır.

Evet, irfan âleminde derin izler bırakan, âlem-i insaniyete şerefler bahşeden, ruhlarda ve fikirlerde büyük tesirler bırakan Semerkânt ariflerinin, Buhara mürşitlerinin ve Belh mutasavvıflarının medreselerinde, tekke ve zaviyelerinde nice müstesna şahsiyetler yetişmiş ve Osmanlının ruhunda derin izler bırakmışlardır.

Nitekim o müstesna şahsiyetleri kendilerine rehber edinen ecdadımız, büyük bir şevk ile Kur'an'a sarılmış, din-i İslam'ı akıl ve mantığın mizanıyla tetkik ve tahkik etmişlerdir. Onlar İslam dininin bütün beşeri hayır ve saadete, vahdet ve uhuvvete davet eden bir din-i fitri ve umumî olduğunu yakinen anlamış, vifak ve ittihadı, nezahet ve nezafeti, hürriyet ve adaleti, şefkat ve merhameti, mürüvvet ve ihsanı onda görmüş ve bu sayede nice fütuhat yapmışlardır.

Samihâ Ayverdi Hanımefendi "*Türk Tarihi'nde Osmanlı Asırları*" adlı eserinde şöyle der:

*"Tarihin tayin ettiği zaman içinde vazifelenmesini istediği bu faziletli soy, mazi mirasının çekirdek hâlindeki kuvvetlerini orijinal bir terkip olarak cihanın karşısına çıkarmak için, her şeyden evvel tahtının bir yanına **Dursun Fakih** gibi bir şeriat temsilcisini, diğer tarafına da **Şeyh Edebâli** gibi bir mürebbî ve mürşidi almış ve bu iki müşavir kuvvet ortasında fütuhat*

göklerine kanat açmaya başlamıştır.”

Osmangazi daha genç iken, Peygamber Efendimiz'in (sav.) neslinden gelen Şeyh Edebalı'ye misafir olur. Gece istirahat etmesi için kendisine ayrılan odanın duvarında asılı olan Kur'an-ı Kerim'i görünce; *“Ben bu Allah kelamının olduğu yerde nasıl yatarım.”* diyerek ona hürmeten ellerini bağlar ve sabaha kadar Cenab-ı Hak'a niyazda bulunur. Sabaha yakın yorgunluktan gözleri kapanınca şöyle bir rüya görür: Bir ses ona şöyle der:

“Mademki sen Kur'an-ı Kerim'e hürmet ettin, senin evlatların da nesilden nesile şan ve şerefe nail olsun ve insanlar arasında hürmet görsünler.”

Bu durum sadece bir geceye has değildir. Zira Osman Bey, hayatı boyunca Kur'an'ın emirlerine imtisal etmiş ve onun ulvi hakikatlerini kendine rehber etmiştir. Osman Bey'in manevi mürşidi olan Edebalı:

“Sen ve senin zürriyetin, yeryüzüne hâkim olacak bir devlet kuracaksınız.”

dedikten sonra, genç aşiret beyine kendi kızını vermek suretiyle onun o meşhur rüyasını fiilen de tabir etmiş oluyordu.

“Dört yüz çadırlık bir aşiretin” Orta Asya'nın uçsuz bucaksız ve geçit vermeyen dağlarını aşarak Anadolu'nun yaylalarına yerleşip kısa bir zamanda küçük bir beylikten büyük bir imparatorluk hâline gelerek ismini tarihe altın harflerle yazdırması sadece maddi güçle olmamıştır. Osmanlıyı bu derece kudretli ve haşmetli yapan ulviyetin sırrı; onların kalplerinde Allah sevgisinin ve Allah korkusunun mevcudiyeti, Kur'an'a karşı nihayetsiz derecede merbutiyetleri ve onun nurunun ve nihayetsiz feyzinin ruhlarında yerleşmesi, manevi bir güç olan İslamiyet'e sınıksız sarılmaları, âlimlere karşı son derece hürmet göstermeleri, örf, adet ve mukaddesata bağlılıklarıdır. İşte bu sayededir ki, altı yüz yıldan fazla bir zamanda Kur'an-ı Hakîm'in bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'an'ın ulvi hakikatlerini ilân etmişlerdir.

Bediüzzaman Hazretleri de ecdadımızı şu ifadeleriyle meth-ü sena etmektedir:

“Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri, bin senedir Kur'ân-ı Hakîmin bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'ân'ı ilân

etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'ân'a ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı def ettiniz. **تَأْتِيهِمْ آيَاتُ الْكُرْآنِ وَالْحَكْمُ وَالْأَعْيُنُ تُرَىٰ جَنَّةَ الْمَأْمُونِينَ** âyetine güzel bir mâsadak oldunuz.”[1]

“...Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler; müminlere karşı yumuşak, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler; Allah yolunda mücadele eder, hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar.”[2]

Osman Gazi beyliğin başına geçtiği zaman etrafı Şeyh Edebalı, Şeyh Mahmud, Ahî Şemsüddin, Dursun Fakih, Kasım Karahisari, Şeyh Muhlis Karamani ve Elvan Çelebi gibi ilim ve irfan sahibi olan gönül sultanları tarafından sarılmış ve devlet bu şahsiyetlerin sayesinde manevi bir temel üzerine bina edilmiştir. İslam fıkına derin bir vukufiyeti olan Dursun Fakih Osmanlı kadısı olarak tayin edilmiş, fetva ve dava işlerini deruhte etmiş, böylece Osmanlının ilmiye ve hukuk sisteminin temeli atılmıştır. Diğer taraftan Osmanlı devletinin manevi önderi olarak kabul edilen ve tasavvuf terbiyesi ile yetişmiş olan Şeyh Edebalı'nın de devletin yapılanmasında büyük hizmetleri ve gayretleri olmuştur.

Birçok kaynağa göre 1206 yılında Karaman'da dünyaya geldiği söylenen Şeyh Edebalı, ilmini Şam'da tamamlamıştır. Tefsir, hadis, tasavvuf ve özellikle İslam hukuku alanında derin bir bilgiye sahip olan Edebalı 1326 tarihinde Bilecik'te Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve cennet-i alaya göç etmiştir.

İlim ve irfan aşığı olan Osman Gazi, her zaman âlimlere karşı son derece hürmetkâr davranmış, çocuklarına da İslam âlimlerine hürmet etmelerini, onlara her türlü konuda yardımcı olmalarını ve her işlerinde onlarla meşveret etmelerini tavsiye etmiştir. Onun bu vasiyetine layıkıyla uyan bütün Osmanlı sultanları da, âlimlere son derece hürmetkâr davranmış, fethettikleri yerlerde cami, medrese, zaviye, imarethane, darülkura ve türbeler yaptırmıştır.

Terakki ve medeniyetin ruhunun İslam dini olduğunu çok iyi bilen ecdadımız, ona imtisal ederek teali ve terakki etmişlerdir. Bugün Avrupa'nın cihanı hayrette bırakan maddi terakkisinin temeli Endülüs Medeniyeti'ne dayanmaktadır. İlim ve fikir terakkisinde derin izler bırakmış olan Endülüs, medeniyet noktasında Avrupa'ya üstatlık etmiş ve bütün cihanı aydınlatmıştır. Böylece Endülüs, İslam medeniyetinin tarihe altın sayfalarla yazılmasına vesile olmuştur.

İslam medeniyetinin merkezi olan Endülüs'teki bu terakki, Avrupalıların gözlerini kamaştırmıştır. Avrupa'nın çeşitli yerlerinden Endülüs'e gelen birçok insan, buradan aldıkları ilim ve irfanı kendi memleketlerine götürüp medeniyetin esaslarını tesis etmişlerdir. Eskiden zillet ve meskenet içinde yaşayan Avrupalılar, ticaret ve sanatta

zirveye ulaşmış olan Endülüs'ü kendilerine örnek alarak ilerlemiş ve bugünkü duruma gelmişlerdir.

Evet, Endülüs, yetiştirdiği ilim ve fen adamları sayesinde kısa bir zamanda manen ve maddeten terakki etmiş, çeşitli meyve ağaçlarını havi bağ ve bahçeler, Elhamra gibi gözleri kamaştırıran saraylar ve muhteşem mabetler inşa etmiş ve medeniyetin merkezi olmuştur. Dört bin mermer sütun üzerine inşa edilen Medinetülzehra sarayı yirmi beş yılda tamamlanmıştır. Endülüs'te ilim adamlarına ve âlimlere verilen ehemmiyet sayesinde; İbn-i Rüşd gibi büyük mütefekkir ve feylesoflar; Şâtibi ve İbni Hazm gibi müçtehitler, İbni Arabî gibi maneviyat sultanları, nice âlimler, yüksek dehâlâr, mahir kumandanlar ve dirayetli idareciler yetişmiştir. Burada yetişen fazıl ve âlim kişiler, hayat-ı içtimaiyenin terakkisine, âlicenap insanların yetişmesine vesile olmuşlardır.

Nitekim bu gibi âlim ve mütefekkir zatların himmet ve gayretleriyle tasnif ve telif edilen ve dünyanın hiçbir yerinde bulunmayan kıymetli eserler, Endülüs'teki kütüphaneleri doldurmuştur. Melik'in sarayındaki kütüphane katalogu kırk beş cilt, kitap sayısı ise altı yüz binden fazla idi.

[1] Nursi, B.S., Mektubat.

[2] Maide Suresi, 5/54.